

ע"י בדיקה. ולפי זה חוששים לחומרא שמא לא הביאה סימנים, ואם מת בעלה בלא בנים אינה חולצת (ע"ש וברא"ש ובמאירי. ובית שמואל נקט כן אפילו לאחר י"ב קודם הבאת סימנים. וי"ח). ויש סוברים שאף לקולא מניחים שכבר הביאה סימנים ונשרו (עפ"י פסקי הלכות יד דוד ב, יג בדעת כמה ראשונים).
 ב. לפרש"י, רב זביד הולך בשיטה האומרת 'תוך הזמן כלאחר הזמן' – כלומר שהבאת שערות קודם י"ב נחשבת סימן [ואין אנו נוקטים כן להלכה]. והתוס' ועוד ראשונים כתבו שאפשר שרב זביד סובר בעלמא כהלכה, ששערות תוך י"ב שומא בעלמא הן, וכאן עדיף משום הלידה.
 ג. התוס' (ואור זרוע, הובא ברמ"א קנה, יב) מפרשים שלרב ספרא בנים הרי הם כסימנים משעת העיבור. ויש סוברים רק משעת לידה ואילך (ע' מגיד משנה אישות ב, ט בדעת הרמב"ם; אור לציון בדעת רש"י. וע"ע מאירי). וכן נחלקו כשילדה וולד מת, האם לידה זו כסימנים אם לאו (ענתוס' וק"נ ב"ש ופתחי תשובה אה"ע שם).

ד. ברמב"ם (אישות ב, ט) משמע שפחות מבן י"ב אי אפשר שתלד כלל ורק אחר י"ב שנה יכולה לילד, ואפילו לא הביאה סימני גדלות, בנים הרי הם כסימנים. ויש מפרשים בדבריו שיכולה לילד קודם אלא שאין דינה כגדולה רק מ"ב. ויש לפרש שרב ספרא דיבר לאחר י"ב, או אף קודם י"ב אלא שסובר גם בהבאת סימנים תוך הזמן כלאחר הזמן אבל אין הלכה כן (ערמב"ן ומ"מ. ואפשר שלא גרס 'אלא לעולם שמא תתעבר ושמא תמות'. ערמב"ן ומאירי. והרשב"א פירש בלא שינוי הגירסה).

ה. להלכה נחלקו הראשונים האם הלכה כרב ספרא והיולדת הריהי גדולה ודאי [אחר י"ב (רמב"ם)] או אפילו קודם י"ב (רמ"א קסט, יא). ויש פוסקים כרב זביד ולחומרא חוששים שמא לא הביאה סימנים אעפ"י שילדה (ע' בית שמואל קנה סקי"ח קסט סקי"א בדעת רי"ף ורא"ש).

ג. במשנתנו שנינו שאי אפשר לחמותו שתהא ממאנת שהרי כבר ילדה (כדתני רבה בר שמואל). ופירש רב ספרא, מפני שבנים הרי הם כסימני גדלות. ויש אומרים שעדיפים מסימנים, שאפילו לרבי יהודה שאמר יכולה למאן עד שירבה החשור – כאן אי אפשר, ורב זביד פירש שתולים שהביאה סימנים מקודם לכן. כאמור לעיל, לפהתוס' יתכן ולעתים תתעבר ותלד קודם הבאת סימנים והרי היא קטנה לרב זביד, אך תמיד חוששים שמא הביאה סימנים ונשרו הלכך אי אפשר לה למאן. ויש מצדדים שיש אפשרות לבדקה יפה יפה עד שתלד ואם לא הביאה סימנים וילדה, יכולה למאן [לרב זביד]. והראשונים דחו דעה זו (ערמב"ן ורשב"א).

דף יג

ט. א. מי שמת אחיו ונפלה אשתו ליבום, ומקודם לכן היה אחיו נשוי לבתו של היבם וכד' – מה דין יבום במקרה זה?

ב. אלו הן שש עריות חמורות שצרותיהן מותרות לעולם?

א. במשנה שנינו שכל שבשעת מיתת האח לא היה נשוי לקרובת היבם, אפילו היה נשוי לה מקודם לכן וגרשה – צרתה מתיבמת. ואולם יש דעה אחרת, שכל שהיו נשואות יחדיו הערוה וצרתה, אפילו נתגרשה הערוה אח"כ – צרתה אינה מתיבמת. תנא זה סובר נישואין מפילים ליבום, וכיון שבזמן נישואין היתה זו צרת ערוה, שוב נאסרה על אחיו לעולם.

הלכה כמשנתנו. ולדעת בעל המאור נישואין מפילים.

ב. שש עריות יש שאינן יכולות להיות נשואות לאחים ואין בהן אפשרות יבום כלל, הלכך צרותיהן מותרות לעולם, שהרי אין איסור צרת-ערוה אלא במקום נפילה ליבום (כפי שדרשו לעיל ח); – ואלו הן: אמו, אשת אביו (אפילו אינה אמו), אחות אביו, אחותו מאביו, אשת אחי אביו, אשת אחי מאביו (והיו לאח בנים). אמו שהיא אנוסת אביו; לחכמים, יכולה להיות נשואה לאחיו בהתר. ולרבי יהודה האוסר אנוסת אביו ב'לאו', אי אתה מוצא אלא כשעבר אחיו ונשאה.

דפים יג – יד

כ. א. מה נכלל באזהרת לא תתגודדו?
ב. באלו אופנים אסור להעשות אגודות ואגודות ובאלו אופנים אין איסור בדבר?
ג. צרות ערוה – מה דינן בבית שמאי ולבית הלל לענין יבום? מה דין בניהן?
א. לא תתגודדו – נכלל באזהרה זו שתי משמעויות, לשון גדידה ולשון אגודה, (שלא נאמר 'לא תגודדו' או 'לא תגודדו'); לא תעשו חבורה על המת, ולא תעשו אגודות אגודות. כן אמר ריש לקיש.
א. בחדושי הרשב"א מבואר שלדעת רבי יוחנן אין ללמוד מ'לא תתגודדו' איסור עשיית אגודות אגודות. ואולם הריטב"א כתב שודאי לא נחלק בה רבי יוחנן, שהלכה רווחת היא ונדרשת מלשון הכתוב, אלא שנשא ונתן עם ריש לקיש תלמידו לברר הדבר וכדי לחדדו.
ב. יש סוברים שאיסור עשיית אגודות אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא (עפ"י רא"ם ופר"ח). ואולם הרבה כתבו על פי פשט הסוגיא שהוא דין תורה (עריטב"א תור"ד כס"מ מהרש"ל ועוד).
ג. איסור חבורה על המת, אפשר שלא נאמר אלא דרך שריטה ולא בהכאה. אי נמי כשנעשה משום צער על התורה שחסרה לו מעתה במיתתו של החכם, מותר (עפ"י תוס').

ב. אביי אמר, אין איסור זה אמור אלא כגון שני בתי דינים בעיר אחת, הללו מורים כן והללו מורים אחרת, אבל שני בתי דינים בשתי עיירות – אין כל חשש. [ואף באיסורים חמורים כשבת אין לחוש, וכמו שנהגו במקומו של רבי אליעזר לכרות עצים לעשות פחמים בשבת לעשות ברזל לצורך מילה]. ורבא אמר: אין לאסור אלא כגון בית דין בעיר אחת חציים מורים כן וחציים אחרת, אבל שני בתי דינים בעיר אחת מותר.
א. הרא"ש הביא דברי רבא להלכה, וכן נקט הר"ד ועוד, שבשני בתי דינים [או שתי קהילות / ישיבות. ים של שלמה] בעיר אחת אין איסור עשיית אגודות אגודות.
ואולם הרמב"ם (עכו"ם יב) כתב שאסור שיהיו שני בתי דינים בעיר אחת, זה נוהג מנהג זה וזה מנהג אחר. (הנצי"ב משיב דבר יז) פירש שפסק כרבא, אלא שנקט לחלק בין אם נחלקו בעיקר הדין ובין אם שניהם פוסקים כדעה אחת מעיקר הדין אלא שנחלקו כיצד להנהיג את העם – בזה אסור אף בעיר אחת).
ב. בתחילת הסוגיא אמרו שאין 'לא תתגודדו' אמור אלא באיסורים ולא במנהגים. אך יש אומרים שלמסקנת הסוגיא אין לחלק בכך. ואולם הריטב"א כתב שסברא זו נכונה וקיימת לפי האמת, וכן נקט המאירי.
ג. משמע בסוגיא שכל שאין ניכר בהם שינוי, כגון מניעה מאיסור מלאכה וכד' – אין איסור משום 'אגודות אגודות' (וכן פסק מהרש"ל). אך יש אומרים שלפי המסקנא אין סברא זו קיימת (ע' מגן אברהם תצג; משיב דבר ח"א יז).

ד. בדברים שאינם תלויים בחילוקי דעות אלא בחילוק מקומות בלבד [כגון קהילה שקיבלה על עצמה לומר סליחות בשל מאורע מסוים שאירע בה] – כתבו פוסקים שאין בכגון זה משום 'לא תגודדו'.

ג. צרות ערוה; לבית הלל, פטורות מן החליצה ומן היבום [להוציא מרבי יוחנן בן נורי שרצה לתקן לצרות שיהיו חולצות ולא מתיבמות, ולא הספיקו לגמור הדבר עד שנטרפה השעה. וכן רבי טרפון לא רצה לתקן כן, וכן רבן גמליאל (כפירוש רנ"י) כי מה נעשה לצרות הראשונות שלא חלצו. וישנה דעה (ע' להלן כו.) שלאחר מכן חזרו ותקנו כן]. ואם חלצו – כשרות לכהונה, שאין זו חליצה כלל. ולבית שמאי – זקוקות ליבום (אם משום לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר – החיצונה, מכלל שיש פנימית (רבי שמעון בן פוי), או משום שאין איסור אשת אח חל על איסור ערוה אחר, וכצורת ערוה שלא במקום מצוה היא. רבא). לפי סברת רבא, יש מי שמצדד לומר שאם חלו איסור אשת אח והאיסור האחר בבת אחת [כגון שנתקדשה בתו לאח קודם היותה בת שלש, וכשהגיע לשלש חלו עליה שני האיסורים כאחד, או שהיבם והמת קידשו שתי אחיות בבת אחת] – צרתה פטורה מן החליצה ומן היבום (עפ"י המאירי; הקדוש מראדוש, מובא בתוס' ישנים. ע"ש שנוטים מדבריו).

הלכך, נישאו הצרות לשוק ללא חליצה – לדברי בית שמאי הרי הן בלאו [ולדברי רב אין תופסים בהם קדושין. ושמואל חולק. כדלקמן צב.], ובניהם כשרים [דלא כרבי עקיבא שאמר יש ממזר מחייבי לאוין] אבל פגומים (– פסולים לכהונה). ולרבי יהושע (טו:) אינם פגומים, והעיד על הדבר וכדלהלן. נתיבמו הצרות, לדברי בית הלל הרי אלו בכרת ונפסלו מכהונה ובניהם ממזרים. ולרבי יהושע אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין אבל פגומים הם לכהונה.

א. כשנפסלו מכהונה, אף לענין אכילת תרומה נפסלו אם בנות כהן הן, משום 'זונה' שהרי נבעלו באיסור כרת (תוס'; תורי"ד). ויש חולקים (ערש"י כאן; תר"י).

ב. יבמה שנישאה לאחר, אעפ"י שיתכן שאין קדושין תופשין בהם כאמור, נראה שלא נפסלה מתרומה (כן דקדק במנחת חינוך רפגד) מלשון מהרמב"ם. ויש אומרים שנעשית 'זונה' ומתחללת מכהונה (ע' טור אה"ע ו ובאב"מ שם סק"ג ומנחת חינוך רסו, כט). ע"ע להלן טו.

דף יד

כא. האם עשו בית שמאי כדבריהם? האם נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולהפך?

נחלקו אמוראים אם בית שמאי עשו כדבריהם (רבי יוחנן ושמואל. ואף לאחר בת קול – לרבי יהושע שאמר אין משגיחים בבת קול), אם לאו (רב, ריש לקיש. ואפשר אף קודם בת קול, כגון שבית הלל הרוב וב"ש מיעוט). והוכיחו לבסוף שעשו (טו. וכן מוכח מכמה מקומות. עתוס'). ואף על פי כן לא נמנעו אלו מלישא נשותיהן של אלו כי היו מודיעים להם אם הם צרות-ערוה או מבניהן – ללמדך שחיבה וריעות נוהגים זה בזה.

וכן בשאר מחלוקות שביניהם בעניני אישות [באחיות, בגט ישן, בספק אשת איש, במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק, בשיעור כסף קדושין] ובשאר הלכות, כגון כל הטהרות והטמאות שהיו אלו מטהרים ואלו מטמאים – לא נמנעו עושים טהרות אלו על גבי אלו, והיו סומכים אלו על אלו שיודיעום במקום הצורך כדי לפרוש.